

Menen seuraavaan kurssiin

**KORPUSPOHJAINEN TUTKIMUS
RUOTSINKIELISTEN
SUOMENOPPIJOIDEN ILLATIIVIN
JA ALLATIIVIN KÄYTÖSTÄ
KIRJALLISESSA TUOTANNOSSA**

Tuija Määttä

Abstrakti

Artikkelissa tarkastellaan ruotsinkielisten suomenoppijoiden illatiivin ja allatiivin käyttöä. Tutkimus on korpuspohjainen, Tutkimusaineistona on käytetty Kansainvälisen oppijansuomen korpukseen (ICLFI, International Corpus of Learner Finnish) sisältyvää Ruotsin osakorpusta, joka tutkimuksen tekovaiheessa sisälsi 43 496 sanetta. Aineisto on käsitelty WordSmith Tools -ohjelmaan sisältyvällä Concordance-ohjelmalla. Suurimmassa osassa illatiivissa ja allatiivissa taivutetuista sanoista sijapäänteen valinta on norminmukainen. Aineistossa on kuitenkin tapauksia, joissa illatiivia on käytetty allatiivin sijasta ja myös allatiivia illatiivin sijasta. Artikkelissa pohditaan tällaiseen norminvastaiseen käyttöön johtaneita mahdollisia syitä. Esille otetaan mm. lähdekielen vaikutus, maailmankuvan hahmottaminen ja käytettyjen oppimateriaalien, lähinnä sanaston, vaikutus illatiivin ja allatiivin valintaan. Tässä tutkimusvaiheessa on kuitenkin liian varhaista esittää mitään

varmoja tuloksia norminvastaiseen sijavalintaan vaikuttaneista tekijöistä.

Avainsanat: oppijansuomi, korpuspohjainen tutkimus, illatiivi, allatiivi

1. Johdanto

Suomen kieliä on nykyään monenlaisia. Yksi variantti muiden joukossa on *oppijansuomi*. Oppijansuomella tarkoitetaan sellaista suomen kielen muotoa, jota suomen kieltä opiskelevat eri äidinkielliset opiskelijat ja oppijat käyttävät. Oppijansuomen käyttäjien määrä kasvaa samoin kuin muidenkin oppijankielivarianttien käyttäjien. Suomea on jo kauan voinut opiskella lukuisissa opetuspisteissä kautta maailman, nykyisin yli 100 opetuspisteessä. Syitä, jotka vauhdittanevat kiinnostusta suomen kielen opintoja kohtaan Suomen rajojen ulkopuolella, ovat vilkas kansainvälistyminen ja monin tavoin parantuneet liikkumis- ja kontaktimahdollisuudet. Suomessa syy oppijansuomen käyttäjien ja käytön lisääntymiseen on kasvanut maahanmuutto.

Suomessa oppijansuomi tutkimuskohteena on aika nuori tutkimusala. Eri näkökulmista ja eri tutkimusteorioita käyttäen oppijansuomea on tutkittu vajaa parisenkymmentä vuotta. Aiheesta on julkaistu artikkeleita, antologioita ja eritasoisia opinnäytetöitä useissa yliopistoissa¹. Aineistot näissä tutkimuksissa eivät aina ole olleet kovin laajoja, ja tutkimusmenetelminä on useimmiten käytetty manuaalisia menetelmiä.

---

¹ Ks. esim. https://www.jyu.fi/hum/laitokset/kielet/ppiaineet_ks/fennicum/opiskelu/s2/s2, 15.09.2010.

Joitakin laajempiakin tutkimuksia on julkaistu. Mainittakoon niistä esim. Yrjö Lauranton, joka on tarkastellut espanjankielisten suomenoppijoiden paikallissijojen käyttöä ja merkityksiä. Tutkimuksessa esitetään myös näkemyksiä paikallissijojen opettamisesta ja oppimisjärjestyksestä (ks. Lauranto 1997). Kirsti Siitonen on tarkastellut edistyneiden suomenoppijoiden kielimuotoa. Keskiössä ovat *U*-johdoksiset verbit ja se, kuinka suomenoppijat tuntevat näitä verbejä ja hallitsevat niiden käyttöä (ks. Siitonen 1999).

2. Ruotsinkielisten suomenoppijoiden illatiivin ja allatiivin käyttö tutkimuskohteena

Ruotsinkielisillä opiskelijoilla, jotka opiskelevat suomea vieraana kielenä alkeistason kurssilla, on joukko kieliopillisia asioita, joiden omaksumiseen ja jotakuinkin aktiiviseen käyttämiseen kuluu aikaa. Yksi tällainen asia on suomen kielen paikallissijat. Kestää suhteellisen kauan, ennen kuin opiskelijoille selkenee esimerkiksi sisä- ja ulkopaikallissijojen peruserot ja -käyttötavat.

Ruotsinkieliset suomenoppijat sekoittavat joskus illatiivin ja allatiivin käytön erilaisissa teksti- ja kommunikointiyhteyksissä. Tässä ensimmäisessä tutkimusvaiheessa kartoitan mainittujen sijojen käyttöä ja pohdin mahdollisia syitä, joista tällainen sekakäyttö saattaisi johtua.

Tutkimukseni tässä vaiheessa en pysty vielä esittämään mitään konkreettisia tuloksia niistä syistä, jotka voisivat vaikuttaa illatiivin ja allatiivin sekoittuneeseen käyttöön. Nostan kuitenkin esille seuraavat kysymykset:

- 1) Onko kohdekielen, suomen, ja lähdekielen, ruotsin, rakenteellisilla eroilla tekemistä sijavalinnan kanssa?
- 2) Vaikuttaako yleinen maailmankuvan hahmottaminen sijavalintaan?
- 3) Onko opetuksessa käytetyillä oppimateriaaleilla vaikutusta illatiivin ja allatiivin käyttötapoihin oppijankielessä?

2.1 Tutkimusaineistosta

Nykyaikainen tekniikka on mahdollistanut ja myös nopeuttanut sähköisten tutkimusaineistojen, korpusten, keruuta ja käsittelyä. Tässä artikkelissa esittelemäni tutkimus pohjautuu tutkimushankkeessa *Korpustutkimus oppijankielen kielikohtaisista ja universaaleista ominaisuuksista* (Corpus study on language-specific and universal features in learner language) koottavaan *Kansainvälisen oppijansuomen korpuksen* (International Corpus of Learner Finnish, ICLFI) Ruotsin osakorpukseen, jonka sisältämät tekstit on kerätty Uumajan yliopistossa.

Tehdessäni tämän tutkimuksen syksyllä 2009 Ruotsin osakorpus sisälsi 43 496 sanetta. Kyseinen osakorpus on kerätty vuosien 2006–2009 välisenä aikana. Suomenoppijat ovat äidinkieltään ruotsinkielisiä, ja he opiskelevat suomea vieraana kielenä suomen kielen vasta-alkajien alkeistason kursseilla. Kurssi etenee puolivauhdilla ja kestää täten koko lukuvuoden. Kurssi sisältää kielioppia, suullista ja kirjallista kielivalmiutta ja tekstinyymmärtämistä. Viikon aikana pidetään kuusi oppituntia.

Kirjallisen kielivalmiuden osioon kuuluu pakollisena kirjoitelmien tuottoa. Lukuvuoden aikana kirjoitetaan keskimäärin 10 tuotosta, joiden pituus on n. 30 lausetta. Tehtävät suoritetaan

itsenäisesti kotona ja apuneuvot ovat sallittuja. Näiden tekstien lisäksi korpuksessa on mukana erityyppisiä tekstejä, jotka on kirjoitettu kirjallisen kielitaidon kurssin loppu-tenteissä ilman apuneuvoja, ja kirjoitusaika on ollut rajattu.

Kirjoitelmien aiheet ovat opettajan antamia, ja ne pohjautuvat suurimmaksi osaksi oppikirjan lukuteksteihin. Oppikirjana on mainittujen vuosien aikana ollut Anna-Liisa Lepämaan ja Leena Silfverbergin kirjoittama *Suomen kielen alkeisoppikirja* (Lepämaa, Silfverberg 2009). Oppikirja on käytössä kurssin kaikissa osioissa, ja lisäksi on käytetty opettajan laatimia deskriptiivisiä kielioopin opintomonisteita (Määttä 2006; 2007), sanastoja ja muuta apumateriaalia.

ICLFI-korpuksen kaikki tekstit on koodattu mm. eri tekstityyppeihin. Ruotsin osakorpuksen teksteistä suurin osa on kertomuksia. Mukana on myös kirjeitä, kortteja, sarjakuva-tekstejä, päiväkirjoja, oppikirjan tekstin jatkamistekstejä ja uutisia. Tässä tutkimuksessani en ole ottanut huomioon näitä eri tekstityyppejä, vaan olen käsitellyt aineiston yhtenä massana.

ICLFI-korpuksen sisältämät tekstit ovat eri taitotasoilta. Tasojen mittarina on käytetty yleiseurooppalaisen viitekehyksen (*Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment, CEFR*) taitotasoasteikkoa, jonka mukaan taitotasot ovat seuraavat: alkeistaso A1-A2, keskitaso B1-B2 ja edistyneet C1-C2. Koko korpusta ei ole vielä arvioitu viitekehyksen mukaan, vaan nykyisellään suomen kielen kurssien opettajat itse arvioivat opiskelijoidensa tekstien tasot. Uumajan osakorpuksessa käyttämäni tekstien taitotaso on A2.

2.2 Tutkimusmenetelmästä

Korpuksen analysoinnissa olen käyttänyt *WordSmith Tools* -ohjelmaan sisältyvää *Concordance*-ohjelmaa. Ohjelmaa käytin niin, että sain listatuksi kaikki korpuksessa esiintyvät sanat, jotka päättyvät illatiivin *Vn-*, *hVn-* ja *sVVn-*sijapäätteisiin ja allatiivin *lle-*sijapäätteeseen. Suurin osa näissä kahdessa sijassa taivutetuista sanoista on yksikössä. Korpuksessa on joitakin monikon illatiivin sijapäätteisiä yksittäisiä sanoja ja muutamia fraaseja kuten *mennä naimisiin*, *mennä kihloihin*.

Artikkelin kaikki numeroidut esimerkit ovat peräisin Ruotsin osakorpuksesta. Näyte lauseista (esim. 1–12), joissa on *WordSmith Tools* -ohjelmalla haettuja sanoja taivutettuna allatiivimuodossa (kursivoinnit kirjoittajan):

- (1) tarkoitan, että joskus kun menet johtaja *Närhelle*,
- (2) että mina aion tehdä harakka-tatuointi *käsivarelle*.
- (3) Timo päti että oli hyvä aika soittaa *Kaisalle*.
- (4) tilaisin heti matkan *New Yorkille*.
- (5) Menisin pitkälle *matkalle*.
- (6) Illalla menimme setä *Håkanille* ja katsoimme heidän pienen
- (7) hakea rahaa niiten kirjoitus- tai *taideprojektille*.
- (8) Menen sitten juomaan kahvia *poliisiasemaalle*.
- (9) Työn jälkeen tavasin *Cecilialle* ja lainasin hänelle kolmen
- (10) Onni *Karvoiselle*, niin Osku on aika tyhmä koira
- (11) Minä haluaisin lahjoittaa rahaa köyhälle *ihmiselle*
- (12) mutta hän haluisi ottaa hevosen mukaan *päiväkodille*

Saatuani esille kaikki illatiivissa ja allatiivissa taivutetut sanat koostin korpuksesta sellaiset tapaukset, joissa ei ollut käytetty

yleiskielen normien vaatimia oikeita sijamuotoja. Korpuksessa on monenlaisia esimerkkejä sekä ulko- että sisäpaikallissijojen käytöstä, mutta tarkastelen tässä artikkelisani vain sellaisia esiintymiä, joissa illatiivin ja allatiivin käyttö on sekoittunut, esimerkiksi seuraavalla tavalla:

a) illatiivi allatiivin sijasta

(13) -- tiskasin yksi lasi tippui *lattiaan* -- (lattialle)

b) allatiivi illatiivin sijasta

(14) -- ei ikinä voi tietää, kun *autolle* tulee rengasrikko -- (autoon)

Sisä- ja ulkopaikallissijoilla on suomen kielessä useita eri funktioita. Tässä tutkimuksessa suurin osa esiintymistä on sellaisia tapauksia, joissa illatiivi- ja allatiivimuotoiset sanat merkitsevät jonkinlaista konkreettista paikkaa, johon/jolle esimerkiksi mennään, lähdetään, ajetaan, tullaan. Tässä tutkimusvaiheessa en ole ottanut huomioon illatiivi- ja allatiivitausten eri funktiota enkä myöskään erotellut aineistosta rektiotapauksia. (Ks. Lauranto 1997: 178–180, Siivelt 2009: 122–126.)

ICLFI-korpuksen annotointi on vasta aluillaan. Tämä merkitsee sitä, että tutkijan ei ole vielä mahdollista tietokoneohjelmia käyttäen saada teksteistä tietoa esimerkiksi morfologisista tai syntaktisista ilmiöistä.

Keaty Siivelt on testannut tekemässään pilottitutkimuksessa vironkielisten suomenoppijoiden sisäpaikallissijojen esiintymisfrekvensseistä ja täsmällisyydestä ICLFI-korpuksen kuuluvaa materiaalia, joka on annotoitu Connexor fi-fdg -jäsennysohjelmalla. Siiveltin materiaalin annotointi sisältää vain morfologisen koodauksen (Siivelt 2010: 3).

Siivelt toteaa, että materiaalista ei voinut saada esiin mm. sellaisia tapauksia, joissa suomenoppija oli käyttänyt väärää sijaa: *Lähden yliopistossa, käyn suihkuun* (Siivelt 2010: 8). Tällaiset tapaukset kuuluvat morfosyntaksin alueelle, mikä merkitsee, että aineiston olisi pitänyt olla koodattu myös syntaktisesti. Esimerkiksi Ilmari Ivaskan ja Kirsti Siitosen mukaan annotoinnissa on kolme koodausvaihtetta: morfologinen, syntaktinen ja semanttinen ja/tai virhekkoodaus (Ivaska, Siitonen 2009: 54–71). Oppijankielen projektin tavoitteena on koodata ICLFI-korpus kokonaisuudessaan kaikkia näitä kolmea koodausta käyttäen.

2.3 Paikallissijojen opettamisesta

Uumajan yliopiston suomen kielen alkeiskurssilla käytettävässä oppikirjassa (ks. Lepämaa, Silfverberg 2009) paikallissijat esitellään kolmannessa kappaleessa. Sijat esitellään ensin kuvasarjan avulla ja sitten annetaan eri nimityyppien joukosta valmiiksi taivutettuja paikallissijamuotoja. Tässä yhteydessä opiskelijat tutustutetaan myös kyseisten nimityyppien vartaloiden käsitteeseen. Nimityyppien joukkoon on ujutettu kaksi sanaa, *katu* ja *pöytä* (esiintyvät myös tekstissä), joiden taivutetuissa muodoissa on astevaihtelu. Yleensä opiskelijat reagoivat näiden sanojen muotoihin ja haluavat tietää, mitä sanoissa on tapahtunut. Astevaihtelun perustapaukset käsitelläänkin sitten oppikirjan neljännessä kappaleessa.

Paikallissijojen esittelyn jälkeen oppikirjassa on teksti, jossa on käytetty paikallissijoja. Melkein kaikki esiintymät ovat paikan funktiossa: mennään johonkin/jollekin, ollaan jossakin/jollakin,

tullaan jostakin/joltakin. Ainoastaan adessiivin käytöstä mainitaan erikseen sen instrumentaalinen käyttö (*Millä sinä tulet työhön? Tulen junalla.*).

Lauranto on pohtinut mm. paikallissijojen oppimista ja opettamista. Hän ottaa esille esimerkiksi paikallissijojen opettamisen ajankohdan ja asettaa kysymyksen: ”Voiko paikallissijoja alkaa käyttää alkeisopetuksessa ennen vartalon, vartalomuutosten ja vokaaliharmonian analyysiä?” (Lauranto 1997: 191). Hänen vastauksensa on myönteinen, ja perusteluna annetaan mm. opiskelijoiden kyky havainnoida asioita, joita ei ole vielä tarkasti analysoitu. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi vartaloissa tapahtuvia muutoksia (astevaihtelu) ja sijapäätteiden vokaalivaihteluja (vokaaliharmonia). Näin menetellessä kysyiset kielen ilmiöt ovat jo tuttuja siinä vaiheessa, kun astevaihtelua ja vokaaliharmoniaa tarkastellaan tarkemman analysoinnin kautta.

Paikallissijojen opetusjärjestyksestä Lauranto esittää kuusikohtaisen järjestykskaavion, jota hän on soveltanut julkaisemassaan oppikirjassa (Lauranto 1995). Opetus etenee seuraavasti: 1. sporadiset esiintymät, jotka esiintyvät oppikirjassa ja opettajan puheessa, 2. aktiivinen/passiivinen käyttö, 3. esittely ja alustava analyysi, jolloin sijat esitellään luonnollisissa jokapäiväisissä kommunikointiyhteyksissä, 4. aktiivinen käyttö, 5. varsinainen analyysi, paikallissijojen muodostukseen liittyvät asiat, 6. aktiivinen käyttö (Lauranto 1997: 193).

Lepäsmaan ja Silfverbergin oppikirjassa (2009) on sekä ensimmäisessä että toisessa kappaleessa joitakin paikallissijoissa taivutettuja sanoja ja fraaseja. Molemmissa kappaleissa on paljon dialogeja, joissa on kysymyksiä ja vastauksia. Näiden kautta opetellaan eri kysymyssanoilla alkavia kysy-

myksiä ja verbin persoonataivutusta. Paikallissijoissa esiintyvistä kysymyssanoista ovat mukana vain *missä* ja *mihin* (*aikaan*). Kysymyssanojen lisäksi dialogeissa esiintyy deiktisistä adverbeista muodot *täällä*, *tuolla* ja *siellä*.

Oppikirjan toisessa kappaleessa esitellään mm. lukusanat, kellonajan ja vuorokaudenaikojen ilmaiseminen. Dialogeissa vuorokaudenajoista on mukana adessiivimuotoiset ilmaukset *illalla* ja *aamulla*. Kaikkien mainittujen yksittäisten sanojen lisäksi opetetaan fraasit *käydä suihkussa*, *olla työssä*, *olla ajoissa/myöhässä* ja *olla oikeassa/väärässä*, mutta tässä opetusvaiheessa taivutettuihin muotoihin ei puututa.

Ruotsinkieliset suomenoppijat ovat siis saaneet tutustua etukäteen joihinkin paikallissijoissa taivutettuihin sanoihin ja fraaseihin ennen niiden varsinaista opettamista ja oppimista. Näin ollen he tunnistavat helpommin jotkin uudet sanat ja taivutusmuodot.

3. Lähde- ja kohdekielen paikallisuuden ilmaisemisen erilaisuus paikallissijan valintaan vaikuttavana tekijänä

Yksi suomen kielelle tyypillinen piirre on sen paikallissijasysteemi, joka on kolmijakoinen. Systeemiin kuuluu tulosijat (illatiivi, allatiivi), olosijat (inessiivi, adessiivi) ja erosijat (elatiivi, ablatiivi). Vastaavanlaista paikkaa ilmaisevaa järjestelmää ei ole esimerkiksi indoeurooppalaisissa kielissä kuten ruotsissa (Hakulinen 1979: 522). Kun vielä otetaan huomioon se, että suomenoppijan on kyettävä ajattelemaan, tapahtuuko jokin toiminta jonkin tilan sisäpuolella (sisäpaikallissijat illa-

tiivi, inessiivi, elatiivi) vai ulkopuolella (ulkopaikallissijat allatiivi, adessiivi, ablatiivi), voi ymmärtää, että oikean sijan valinta voi olla hyvin vaikeaa.

Suuraavista esimerkeistä (ks. 15–17) käy hyvin ilmi se, että suomenoppijan on vaikea pitää tilakäsitys mielessään valitessaan sijamuotoa.

(15) Nukuimme *lentokonella*. (lentokoneessa)

(16) Joskus menemme *pubille*. (pubiin)

(17) Vien lasin *tiskipöytään*. (tiskipöydälle)

ISK 2004 definioi, että konkreettisesti paikallisessa käytössään illatiivi, inessiivi, elatiivi ilmaisevat sijaintia rajatun tilan sisäpuolella, reunojen tai epämääraistenkin rajojen ympäröimänä, sekä siirtymistä sellaisten rajojen sisältä sieltä pois. Ulkopaikallissijat, allatiivi, adessiivi ja ablatiivi, ovat puolestaan ISK:n mukaan sellaisia jotka konkreettisesti paikallisessa käytössään ilmaisevat sijaintia entiteetin ulko- tai yläpinnalla tai siirtymistä sellaiselle tai sellaiselta pois.

Paikallisuus on täten luonteeltaan kaksijakoinen. Suomenoppijan on kyettävä ajattelemaan valitessaan sisä- ja ulkopaikallissijojen välillä, missä tilassa jokin toiminta tapahtuu.

Taulukko 1. Toiminnan paikallisuus

Toiminta tapahtuu jonkin (rajatun paikan) sisällä	Toiminta tapahtuu paikan päällä (pinta) tai jonkin paikan ulkopuolella
Illatiivi <i>Kävelen kauppa/an</i>	Allatiivi <i>Menen tori/lle</i>
Inessiivi <i>Olen sauna/ssa</i>	Adessiivi <i>Seison piha/lla</i>
Elatiivi <i>Tulen koulu/sta</i>	Ablatiivi <i>Palasin asema/lta</i>

Paikallissijan valinta on vaikeaa, koska samanaikaisesti suomenoppijan on pidettävä mielessä paikallisuuden kaksijakoisuus ja tämän lisäksi myös hahmotettava liikkeiden eri suunnat:

a) toiminta paikan sisäpuolella

(18) Timo meni *baarille* ja osti kaksi olutta niille. (baariin)

b) toiminta paikan pinnalla

(19) Ja lapset pelaavat peli *tontissa*. (tontilla)

Rune Ingo kiinnittää huomiota suomen kielen dynaamiseen maailmankuvaan. Hän toteaa, että ”dynaaminen maailmankuva näkyy hyvin todellisen, ajatellun tai ajateltavissa olevan **liikkeen** tarkassa ilmaisemisessa”. Hänen mukaansa liikkeen suunta ratkaisee paikallissijan valinnan: ilmaistaessa jonkin toiminnan liikettä johonkin käytetään tulosijoja (tullaan johonkin/jollekin). Jos taas toiminnan laatu on staattista tai pysyy jossakin tietyssä paikassa, sijaksi valitaan olosija (tehdään jotakin tai ollaan jossakin/jollakin). Toiminnan liikkeen suunnan ollessa pois päin jostakin on käytettävä erosijoja (tullaan (pois) jostakin/joltakin) (Ingo 2000: 271–272).

Taulukko 2. Liikkeen suunta

Liikkeen suunta	Sisäpuolella	Ulkopuolella
Tulosija	Illatiivi	Allatiivi
Olosija	Inessiivi	Adessiivi
Erosija	Elatiivi	Ablatiivi
↓	↓	↓
<i>Tyttö menee</i>	<i>talo/on</i>	<i>ranna/lle</i>
<i>Tyttö on</i>	<i>talo/ssa</i>	<i>ranna/lla</i>
<i>Tyttö tulee</i>	<i>talo/sta</i>	<i>ranna/lta</i>

Suomen kolmijakoinen paikallissijasysteemi on vieras ruotsinkielisille siksikin, että ruotsissa käytettävät jotkin prepositiot ovat käytössä ilmaistaessa sekä ero- että tulosijoja. Ruotsissa ei siis huomioida paikallisuuden laatua, tapahtuuko jokin toiminta jonkin tilan sisä- vai ulkopuolella. Myös Eeva Lähdemäki, joka on tutkinut kontrastiivista analyysiä ja virheanalyysiä käyttäen suomenruotsalaisten ns. pienessä kielikohteessa ja Suomen ruotsinkielisissä kouluissa kirjoitettuja suomen kielen A-tason ylioppilasaineita, on todennut, että sijajärjestelmän kolmijakoisuus on vaikea ruotsinkielisille (Lähdemäki 1995: 91).

Ruotsin substantiivit esiintyvät perusmuodossa (vastaa suomen nominatiivia) ja genetiivissä (ks. Teleman *et al* 1999: 112). Olof Thorellin mukaan sija ei vaikuta substantiivin omaan merkitykseen vaan ainoastaan sen syntaktisiin funktioihin. Mainittakoon, että joillakin pronomineilla on kuitenkin objektin funktiossa oma muoto (ks. Thorell 1977: 45, 78). Lähdemäen mukaan nykyruotsin frekvenssisanakirjassa (Allén 1980) on 69 prepositiota, joista ”vajaalle 20:lle saattaa löytää vastineen suomen sijamuodoista” (Lähdemäki 1995: 91). Ulla Laurén, joka on tarkastellut kaksikielisten oppilaiden kielivirheitä ja interferenssiä, sanoo vastaavuuksien prepositioiden ja sijamuotojen välillä olevan mutkikkaita. Esimerkkinä hän mainitsee, että yhdellä ja samalla sijamuodolla voi ruotsissa olla viisikin eri prepositiota, ja kääntäen, että yhtä prepositiota kohti voi suomessa olla kymmenisen vastinetta (Laurén 1991: 191).

Seuraava taulukko näyttää, mitä prepositioita ruotsissa käytetään vastaamassa suomen sisä- ja ulkopaikallissijoja.

Taulukko 3. Suomessa paikallissija – ruotsissa prepositio

Paikallissija	Prepositio
Sisäpaikallissijat	
illatiivi	till, in i
inessiivi	i, inne i
elatiivi	från, (ut) ur
Ulkopaikallissijat	
allatiivi	till, mot
adessiivi	på
ablatiivi	från

Taulukosta näkee, että ruotsin prepositiojärjestelmässä on sellaisia prepositioita (*till, från*), joita käytetään vastaamaan suomessa sekä sisä- että ulkopaikallissijoja. Ingo toteaaakin, että mm. ruotsissa ei huomioida paikallisuuden laatua, ja näin ollen tulosijojen (illatiivi, allatiivi) ja erosijojen (elatiivi, ablatiivi) vastineena esiintyvät samat prepositiot (Ingo 2000: 272). Tämäkin eroavaisuus kielten välillä on seikka, joka aiheuttaa ruotsinkielisille suomenoppijoille vaikeuksia ajatella paikallisuutta ”suomalaisittain” ja päätyä oikean paikallissijan valintaan (ks. esim. 20–21).

(20) Ylihuomenna matkustamme *Sveitsille*. (Sveitsiin)

’I övermorgon reser vi *till* Schweiz.’

(21) Kesällä norjalaiset tulevat *Bodenille*. (Bodeniin)

’På sommaren kommer norrmännen *till* Boden.’

Toinen aspekti, joka on tyypillinen suomen kielen maailman-kuvan hahmottamisessa, on **tilan** käsittäminen. Tässäkin suhteessa suomi ja ruotsi eroavat toisistaan siten, että suomessa ajatellaan useimmiten sisäpaikallissijasysteemin kautta (ks. esim. 22–23). Vastaavissa tapauksissa ruotsissa käytetään prepositioita *på* ja *vid* (Ingo 2000: 277).

(22) Se on parempi nyt kun kun lunta on *maalla*. (maassa)
'Det är bättre nu när det är snö *på* marken.'

(23) *Samalla lentokoneella* istui Peter Forsbergin isä, Kent.
(samassa lentokoneessa)
'*På samma flygplan* satt Peter Forsbergs pappa Kent.'

4. Ruotsinkielisten suomenoppijoiden illatiivin ja allatiivin käytöstä

4.1 Illatiivin ja allatiivin esiintymistä

Tässä tutkimuksessa käytetyn korpuksen koko on 43 496 sanetta ja 4 865 lausetta. Seuraavassa taulukossa esitellään illatiivin ja allatiivin esiintymämäärät. Luvut sisältävät sekä norminmukaiset että -vastaiset esiintymät.

Taulukko 4. Illatiivin ja allatiivin esiintymämäärät

Illatiivi	
Vn	1021
hVn	111
sVVn	52
Yhteensä	1184 (69 %)
Allatiivi	
lle	521
Yhteensä	521 (31 %)
Illatiivi ja allatiivi yhteensä	1705

Suomenoppijat ovat käyttäneet kirjallisissa tuotoksissaan illatiivia huomattavasti enemmän kuin allatiivia. Syynä saattaa yksinkertaisesti olla se, että suomen kielessä illatiivi on

yleisempi sija kuin allatiivi. Sijamuotojen frekvensseistä on tehty lukuisia tutkimuksia mm. murteista ja yleiskielestä. Tuloksista käy ilmi, että useimmiten illatiivi on yleisin sijamuoto (esim. Leino 1993: 176). Anne Nesser on tutkinut sisä- ja ulkopaikallissijojen käyttöä ruotsinsuomalaisten oppilaiden kirjoittamissa aineissa. Myös hänen tuoksensa näyttää illatiivin käytön ylivoimaisuuden. Allatiivi sen sijaan näyttää olevan frekventein ulkopaikallissijoista, ja se sijoittuu yleensä heti sisäpaikallissijojen jälkeen (Nesser 1986: 144–145). (Vrt. Lehtinen 1987 taulukko 5.)

Tarkasteltaessa illatiivin eri sijapäätteiden yleisyyttä taulukko 4 näyttää, että päätte Vn on frekventein. Sen osuus on peräti 86 % kaikista illatiivitapauksista. Päätteen hVn osuus on hieman yli 9 % ja päätteen $sVVn$ 4 %. Syy näinkin vaihteleviin käyttöeroihin on varmasti oppimateriaaleissa käytetyssä sanastossa. Suurin osa niissä esiintyvistä sanoista on sellaista nominityyppiä, jonka taivutusvartalo päättyy yhteen vokaliin, esimerkiksi, *kala-*, *tuoli-*, *auto-*, *koulu-*, *hylly-*, *päivä-*, *hölmö-*. Nähtävästi juuri se seikka, että tällaiset nominityypit toistuvat tarpeeksi usein, ja se, että illatiivimuodon muodostamiseen saa apua sanan vartalovokaalista, helpottavat oppijaa muodostamaan oikeita illatiivimuotoja helpoiten.

Yksitavuisia sanoja oppimateriaaleissa on harvakseltaan. Lepämaan ja Silfverbergin oppikirjan (2009) sanastossa on mukana vain seuraavat 14 sanaa (pronominit pois laskien): *jää*, *kuu*, *maa*, *muu*, *puu*, *pää*, *suo*, *suu*, *sää*, *tie*, *työ*, *voi*, *vyö* ja *yö*. Päätteen hVn käytön määrään oppijankielen korpuksessa on vaikuttanut sanan *työ* frekventti käyttö (46 tapausta). Sana esiintyy sekä yksikössä että monikossa, *mennä työhön/töihin*. Lisäksi korpuksessa on mukana jokseenkin paljon eri pronomien illatiivimuotoja, esimerkiksi *siihen*, *tähän* ja *mihin*.

Vähiten korpuksessa on *sVVn*-päätteisiä illatiivimuotoja. Luultavasti tämänkin illatiivipäätteen suhteellisen vähäinen käyttö johtuu yksinkertaisesti oppimateriaalien sanastosta ja myös siitä, että oppikirjassa esitellään ainoastaan neljä nimityyppiä (*e-*, *As-*, *is-* ja *nUlt*-nimityypit), joissa käytetään *sVVn*-illatiivipäätettä. Lisäksi sanastossa on mainittu vain muutama paikannimi, joiden nominatiivimuoto ja taivutusvartalo päättyvät kahteen vokaaliin (*Lontoo-*, *Espoo-*, *Porvoo-*).

Korpuksesta ja opiskelijoiden erilaisista harjoitustehtävistä on nähtävissä, että juuri *sVVn*-illatiivityypin käyttö on hankalinta, ja tuotoksen tuloksena on hyvin usein sanan genetiivimuoto. Saman havainnon on tehnyt Nesser tarkastellessaan ruotsin-suomalaisten oppilaiden illatiivin käyttöä (Nesser 1985: 60). Jostakin syystä ei omaksuta kovinkaan helposti sitä, että mainittujen nimityyppien pitkä vartalonvokaali edellyttää *sVVn*- päätteen käyttöä (ks. esim. 24–25).

(24) He menivät Pekan *huaneen*. (huoneeseen)

(25) Hotellissa menisin *huoneen* nukkumaan. (huoneeseen)

4.2 Norminvastaisesta illatiivin ja allatiivin käytöstä

4.2.1 Illatiivi allatiivin sijasta

Kuten olen maininnut, ruotsinkieliset – ja muunkin kieliset – suomenoppijat valitsevat jostain syystä joissakin tapauksissa väärän paikallissijamuodon. Käyttämässäni korpuksessa on 62 tapaus, joissa suomenoppija on käyttänyt illatiivia allatiivin sijasta (ks. esim. 26–30).

(26) Matkustaisin lentokoneella *autioihin saariin*. (autioille saarille)

(27) Menimme tunnettuun *hautausmaahan*. (hautausmaalle)

(28) Jokin päivän jälkeen menisin *safariin*. (safarille)

(29) -- viisitoista yli yksi menen *seuraavaan kurssiin*. (seuraavalle kurssille)

(30) Joten kello 8 menin bussilla *juna-asemaan*. (juna-asemalle)

Poikkeavan sijamuodon valinnan taustalla saattaa olla joissakin tapauksessa sanaston vaikutus. Tällä tarkoitan sitä, että suomen kielessä on sanoja, jotka taipuvat ainoastaan joko sisäpaikallissijoissa tai ulkopaikallissijoissa. On kuitenkin koko joukko sellaisia sanoja, jotka voivat taipua sekä sisä- että ulkopaikallissijoissa. Tällöin kuitenkin muotojen välillä on merkitysero, esimerkiksi *Muutan maasta. Muutan maalta*. Paikallissijoihin tutustuessaan suomenoppijani saavat erikseen tietoa joistakin oppimaateriaaleissa usein toistuvista ulkopaikallissijoissa taivutettavista sanoista, esimerkiksi *asema, tori, katu, kurssi*.

Luultavaa on, että suomenoppija ainakin opintojensa alkuvaiheessa kytkee paikallissijat kiinteästi koskemaan vain konkreettisia paikkoja ilmaisevia sanoja. Siksi sellaiset sanat kuin esimerkiksi *kurssi, loma, maa* ja *lounas* joutuvat jonkinlaiselle "harmaalle alueelle", ja suomenoppija on ymmällään sijavalinnan edessä.

4.2.2 Allatiivi illatiivin sijasta

Allatiivi illatiivin asemesta esiintyy korpuksessa 51 kertaa. Määrä ei ole mitenkään silmiinpistävä ajateltaessa eri sijamuotojen yleistä esiintymistiheyttä ja sitä, että ulkopaikallissijojen käyttö on vähäisempää kuin sisäpaikallissijojen.

Allatiivia illatiivin sijasta esiintyy selvää sisätilaa merkitsevien sanojen yhteydessä. Syytä tällaiseen käyttöön on vaikea selittää. Useimmissa tapauksissa ruotsissa käytetään *på*-prepositiota, joka edellyttäisi suomessa inessiivia, vaikka oikea muoto onkin illatiivi (ks. esim. 31–36).

- (31) Sitten menimme *hotellille*. (hotelliin)
- (32) Myöhemmin menimme *yökerholle*. (yökerhoon)
- (33) -- päätin lähteä *uimahallille*. (uimahalliin)
- (34) -- he menivät *elokuvateatterille*. (elokuvateatteriin)
- (35) Hän täytyi juosta *pankille*. (pankkiin)
- (36) Ja muuttaisin toinen *asunnolle*. (asuntoon)

4.2.3 Illatiivi ja allatiivi maantieteellisissä nimissä

Ruotsin osakorpuksessa on mukana sellaisia kertomuksia ja kuvauksia, joissa suomenoppijat kirjoittavat matkustamisesta tai olostaan jossakin maassa tai kaupungissa. Näissä kirjoitelmissa he ovat käyttäneet erityyppisiä paikannimiä. Alkeiskurssin opetuksessa ei käsitellä paikannimiä eikä niiden taivuttamiseen liittyvää säännöstöä, joten oppijat ovat itse ratkaisseet sijavalinnan. Ainoat paikannimet, joista opetuksessa mainitaan erikseen, ovat *Tampere* ja *Venäjä*, jotka taivutetaan ulkopaikallissijoissa. Ei siis ole mitenkään yllättävää, että paikannimissäkin esiintyy illatiivin ja allatiivin horjuntaa. Seuraavissa esimerkeissä (ks. 37–41) on allatiivin sijasta käytetty illatiivimuotoja.

- (37) Haluaisin matkustaa *Färsaariin* oppimaan --. (Fär-saarille)
- (38) -- matkustaisin laivalla *Venejään*. (Venäjälle)

(39) Perjantai-iltana tulee lähtöä *Lapinjärveen*. (Lapinjärvelle)

(40) Ostan nyt netistä halvat liput *Kreetaan*. (Kreetalle)

(41) Ensi vuonna ehkä menimme *Posioon*. (Posiolle)

Suomenoppijoiden tuotoksissa on mukana joukko maantieteellisiä nimiä, jotka yleiskielen normin mukaan on taivutettava illatiivissa. Suomenoppijat käyttävät kuitenkin hyvin useissa tapauksissa allatiivia (ks. esim. 42–46).

(42) Sitten ajaisin *Kiinalle* isän isän kansa --. (Kiinaan)

(43) Tilaisin heti matkan *New Yorkille*. (New Yorkiin)

(44) Kesällä ajaisin *Walesille* --. (Walesiin)

(45) -- lähtisimme sitten joko *Kanadalle* tai *Etelä-amerikalle* --. (Kanadaan, Etelä-Amerikkaan)

(46) Sitten matkustamme *Geneville*. (Geneveen)

Esimerkkien (37)–(46) sijavalintoja on vaikea tulkita ainakin tässä tutkimusvaiheessa. Taustalla voi olla yksinkertaisesti se seikka, että ruotsissa näissä kaikissa tapauksissa käytetään *till*-prepositiota (*till Färöarna/Kreta*, *till Kina/Geneve*), joten suomenoppija ei saa minkäänlaista apua lähdekielestään.

Yleisestikin ottaen maantieteellisten paikannimien taivutus voi tuottaa pulmia, koska taituvussäännöstö on monimutkainen, myös kielen natiivipuhujalle. Usein säännöistäkään ei saa apua taivutuspulmiin, koska jotkin paikannimet taivutetaan paikallisen perinteen mukaan. Suomenoppijoiden poikkeavan sijamuodon valintaan vaikuttanee myös se, että maantieteellisiä paikkoja ei hahmoteta minkäänlaisiksi sisä- tai ulkopaikoiksi. Tästä johtuen suomenoppija saattaa yksinkertaisesti valita sijan arvaamalla ja ihan sattumanvaraisesti.

5. Päätteeksi

Ruotsinkielisten suomenoppijoiden kirjallisissa tuotoksissa on havaittavissa illatiivin ja allatiivin käytössä tietynlaista horjuvuutta. Suurimmassa osassa näiden kahden paikallissijan tuotoksista muodot ovat oikein rakennettuja ja ne ovat kontekstiin sopivia. Joissakin tapauksissa sijamuodot ovat sekoittuneet; on käytetty illatiivia allatiivin sijasta ja vice versa.

Mahdollisesti tällaisissa tapauksissa on kyse lähdekielen, ruotsin, vaikutus suomeen, kohdekieleen. Ruotsi ja suomi kuuluvat eri kieliperheisiin, ja tästä johtuu esimerkiksi se, että suomenkielinen ja ruotsinkielinen hahmottavat maailmankuvansa eri tavalla. Paikallisuutta ajatellessaan suomenkielinen ajattelee jonkin toiminnan tapahtumasuuntaa, liikettä. Myös paikallisuuden laatu on tärkeä aspekti: tapahtuuko jokin toiminta jonkin paikan sisä- vai ulkopuolella. Ruotsinkieliselle tällainen ajattelutapa on vieras. Tämän osoittaa esimerkiksi se, että samat prepositiot ovat käytössä ero- ja tulosijoissa olipa sitten kyseessä sisä- tai ulkotila.

Toinen mahdollinen tekijä virheiden syntymiseen saattaa olla sanastollinen. Se sanasto, joka vasta-alkajien oppimateriaaleissa esiintyy on rajallinen. Jotkin nomini- ja verbityypit voivat olla ylikorostetusti esillä, toiset taas esiintyvät harvemmin. Tärkeää on myös, että sanoja toistetaan tarpeeksi tiheään, jotta niiden erilaiset taivutetut muodot tulevat tutuiksi ja pikku hiljaa automatisoituvat suomenoppiijan mielessä ja kielessä. Näkisinkin hyvin tärkeänä panostaa oppimateriaaleja tehtäessä niissä käytettyihin sanoihin ja fraaseihin. Oppimateriaalithan ovat usein oppijan ainoita väyliä ja kosketuksia opittavaan kieleen. Oppimateriaalit eivät ole vain kieli-materiaaleja vaan käytetyn sanaston kautta oppija saa myös

muunlaista tietoa, esimerkiksi kulttuuria, tapoja, perinteitä ja arvoja heijastavaa tietoa, opittavan kielen ympäriltä.

Suomea opetettaessa vieraana kielenä ruotsinkielisille opiskelijoille – myös muun kielisille - olisi nähtävästi lisättävä tietoa ja tietoisuutta siitä, miten suomenkielinen ajatusmaailma toimii ja miten suomalainen hahmottaa maailmaa.

Kirjallisuus

Allén, Sture 1980. Nusvensk frekvensordbok. Stockholm: Ahlqvist & Wiksell.

Hakulinen, Lauri 1979. Suomen kielen rakenne ja kehitys. Neljäs korjattu ja lisätty painos. Helsinki: Otava.

Ingo, Rune 2000. Suomen kieli vieraan silmin. Vaasan yliopiston käännösteorian ja ammattikielten tutkijaryhmän julkaisut N:o 26. Vaasa: Vaasan yliopisto. Humanistinen tiedekunta.

ISK 2004 = Hakulinen, Auli, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen, Irja Alho 2004. Iso suomen kielioppi (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 950). Helsinki: SKS.

Ivaska, Ilmari, Kirsti Siitonen 2009. Syntaktisesti koodattu oppijan-kielen korpus: mahdollisuuksia ja kysymyksiä. – Korpusuuringute metodoloogia ja märgendamise probleemid / Toim. Pille Eslon, Katre Õim (Tallinna Ülikooli eesti keele ja kultuuri instituudi toimetised 11). Tallinn: TLÜ kirjastus, 54–71.

Lauranto, Yrjö 1995. Elämän suolaa. Suomen kielen alkeita 1 ja 2. Soveltavan kielentutkimuksen keskuksen julkaisuja n:o 112. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Lauranto, Yrjö 1997. Ensi askeleita paikallissijojen käyttöön. Espanjan-kielisten suomenoppijoiden sisä- ja paikallissijat konseptuaalisen

semantiikan näkökulmasta. Kakkoskieli 2. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

Laurén, Ulla 1991. Språkfel och interferens hos tvåspråkiga skolelever. En studie i fri skriftlig produktion på svenska. Vaasan yliopiston julkaisuja. Tutkimuksia N:o 156. Filologia 20. Vaasa: Vaasan yliopisto.

Leino, Pentti 1993. Polysemia – kielen moniselitteisyys. Kieli 7. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

Lehtinen, Tapani 1987. Suomen kielen historiallista muoto-oppia. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

Lepäsmaa, Anna-Liisa, Leena Silfverberg 2009. Suomen kielen alkeisoppikirja. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Lähdemäki, Eeva 1995. Mikä meni pieleen? Ruotsinkielisten virheet suomen ainekirjoituksessa. Fennistica 11. Åbo: Åbo Akademi.

Määttä, Tuija 2006. Byggstenar för din finska. Del 1. Kompendium. Umeå: Umeå universitet, Institutionen för moderna språk.

Määttä, Tuija 2007. Byggstenar för din finska. Del 2. Kompendium. Umeå: Umeå universitet, Institutionen för moderna språk.

Nesser, Anne 1986. "Se oli kurja käya koulusa". Bruket av inre och yttre lokalkasus i sverigefinska skolbarns språk. Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Uralica et Altaica Upsaliensia 16. Uppsala: Uppsala universitet.

Siitonen, Kirsti 1999. Agenttia etsimässä. *U*-verbijohdokset edistyneen suomenoppijan ongelmana. Suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 63. Turku: Turun yliopisto.

Siivelt, Keaty 2009. Korpuspohjainen tutkimus vironkielisten suomenoppijoiden sisäpaikallissijojen käytöstä. – Korpusuuringute metodologia ja märgendamise probleemid / Toim. Pille Eslon, Katre Öim (Tallinna Ülikooli eesti keele ja kultuuri instituudi toimetised 11). Tallinn: TLÜ kirjastus, 115–135.

Siivelt, Keaty 2010. Vironkielisten suomenoppijoiden sisäpaikallissijojen frekvenssit ICLFI annotoidun aineiston pohjalta. Suomi toisena ja vieraana kielenä. Oppijankieli ja korpusteknologia opetuksessa. Harjoitustyö. Oulu: Oulun yliopisto. Suomi toisena ja vieraana -kielenä oppiaine.

Teleman, Ulf, Staffan Hellberg, Erik Andersson (red.) 1999. Svenska Akademiens grammatik 2. Ord. Stockholm: Norstedts förlag.

Thorell, Olof 1997. Svensk grammatik. Stockholm: Esselte Studium.

Menen seuraavaan kurssiin – I'll go into the next course

Corpus-based study of the Swedish speaking learners' usage of the illative and allative cases in text production

Tuija Määttä

Summary

This article contains the very first research results concerning the use of the interior local case illative and the exterior local case allative by Swedish speaking students learning Finnish as a foreign language at the beginners' level at university. The main goal of this research has been to construct a general picture of the use of these two local cases.

The electronic material that the research is based on is the Swedish subcorpus of the *International Corpus of Learner Finnish*, ICLFI, which contains 43 496 tokens. The corpus consists of different forms of texts: essays, cards, letters,

diaries, short stories et cetera. The corpus was analysed using a concordance programme that was included in the WordSmith Tools software package. Through the usage of different kinds of illative and allative case suffixes it was possible to find both the correct and wrong case forms.

The analysis shows that there were a total of 1184 illative forms and 521 allative forms. Among the illative forms there are 62 cases in which the correct case would have been the allative case and in 51 cases the students had used allative instead of illative. Why do the students choose a wrong local case?

This article also presents hypotheses that potentially enable a better understanding of why the illative and the allative cases have been used in a divergent way: 1) Are there some structural differences between the Finnish and Swedish languages? 2) Is it possible that people with different mother tongues picture the world differently? 3) Has the language in the teaching material that is mainly the vocabulary (the overuse/underuse) of some words or phrases, some influence on the use of the illative and allative cases?

The fact that prepositions are used to indicate locality in Swedish, and that the illative and allative are expressed by the Swedish word 'till' can cause problems when the students have to choose between the two cases.

One important thing to note when studying Finnish is that the perception of the world is dynamic. This dynamic aspect means that real, taught and conceivable movement is expressed, which means that the local cases have three different forms for existence, separation and arrival.

There are certain aspects that have to be considered when the various local cases are used, e.g. the direction of the movement and the nature of the locality. The nature of the locality is not grammatically important in the Swedish language; there is no distinction made between interior and exterior locality. Even the direction of movement is of minor grammatical importance.

Keywords: learner Finnish, corpus-based research, illative, allative

Esittely

FT Tuija Määttä toimii yliopistonlehtorina ja tutkijana Uumajan yliopiston Kieliopintojen laitoksessa (Umeå universitet, Institutionen för språkstudier). Syksystä 1995 lähtien Tuija Määttä on vastannut suomen kielen oppiaineen vasta-alkajien suomi vieraana kielenä -opetuksesta. Vuonna 2006 käynnistyi tutkimushanke *Korpustutkimus oppijankielen kieli-kohtaisista ja universaaleista ominaisuuksista*, jossa Tuija Määttä on ollut mukana hankkeen perustamisesta lähtien,

tuija.maatta@finska.umu.se